

Vojaški stan v narodnih pesmih slovenskih.

(Spisal *Prostoslav.*)

V pesmih izraža narod svoja čustva in svoje težnje, pesmi so pristni izraz narodnega življenja in mišljenja. Slovenski narod je opeval in opeva še sedaj mnoge slavne junake, v pesmih se slavi ogerski kralj Matjaž, v pesmih se je ohranil spomin turških bojev, barona Ravbarja in vojvoda Lavdona, v pesmih se opevajo francoske vojske in slavni »očci« Radecki, več pesmij poveljuje hrabrega Lambergarja, ki je premagal ošabnega Pegama v srditem dvoboju; a v pesmih se opeva tudi vojaški stan v občeh, njega vesele in žalostne strani.

Čustva mladeniča, v vojake vzetega, občo žalost pri slovesu, ki vojaka - novince stori malosrčnega, opeva lepo ta-le pesem:

Fantič sem star še le osemnajst let,
Cesar me hoče k soldatom vzeti.
Kako bom soldat
Jaz fantič premlad,
Ne morem še puške držati?

Pri fari zvonovi že milo pojó,
Od fantov, dekličev jaz jemljem slovó.
Pa jemljem slovó,
Sam Bog vé, kako;
Nazaj me nikdar več ne bo.

Očka in mamka pa jokata se,
Ker vid'ta fantiče preoblečene vse.
Preoblečeni so,
Na vojsko gredó,
Nazaj jih nikdar več ne bo.

Bratec in sestrica jokata se.
Od brat'ca preljub'ga ločujeta se.
Oj bratec ti moj —
Nikar ne žaluj
Saj prideš tud' ti za menojo!

V kosarni sem hodil, korajžen sem bil,
Sem puško zagledal, se jokat začel,

Oj srček ti moj,
Nikar ne žaluj!
Veselo zavriskaj, zapoj!

Junastva in srčnosti ne odreka nikdo slovenskemu narodu, vendar nam večina narodnih pesmij riše mladeniča žalostnega in malosrčnega, ko vstopa med vojake. Ali se smemo temu čuditi, ako pomislimo, kako težavno in dolgo trajno je bilo življenje vojaško v prešliih časih?

Pri slovesu plaka mati:

Kol'kokrat sem gori vstajala,
Sem pihala svitlo luč,
Sem te, pobič, previjala,
Nisem spala celo noč!

Zdaj, ko pobič si odrastel,
Boš pa moral bit' soldat!
In boš mater ti zapustil,
Se boš moral vojskovati!

Mladeniča pa tolaži misel:

Za življenje, domačijo
Kri boš moral prelivati.

V polku so sami krasni mladeniči,
ravni kot jelka, saj je pa tudi cesar

... ukazal nabrat'
Vse gorši, vse mlajši ...
S kuštravimi lasmi
Pa svitlimi očmi,

tako, da po pravici trdi pesem:

Na svetu lepših ni soldatov,
Kot so spodnji Štajerci,
In kot junaški Kranjci
In husarji ogerski. —

Posebno težka je ločitev od ljubljene neveste. Skrbno jo poprašuje, mu li bode zvesta ostala, in

Al' me boš kaj rada imela,
Ko bom nosil suknjo belo,
Sabljico prepasano
Puško pa nabasano?

Deklica mu odgovarja, da bi ga rada čakala, ali oče jo sili v zakon z drugim, zato si bode izbrala drugega.

Ko se nevesta pri slovesu joka, tolaži jo mladenič:

Kaj bi se, dekle, jokala
Saj boš ti doma ostala;
Saj se še jaz jokal ne bom,
Ko na Laško marširal bom. —

Sedem dolgih let je služil mladenič v tujih deželah ter se vojskoval za dom in cesarja. Vračajoč se domov, vidi svojo nevesto in hoče pozvedeti, ali mu je ostala zvesta:

Po vrtu je pohajala
In lepe rož'ce zbirala.
Tod mimo pride mlad soldat,
En mlad vojaški kamerad.
»Oj dobro jutro, Uršika!
Al' boš kaj dala pušeljca?«
»Danes je minulo sedem let,
Kar sem vezala pušlec lep
Svoj'mu preljub'mu fantiču,
Ki ravno je na vojsko šel.«
»Jaz pa sem prav tam zraven stal,
Ko je tvoj fantič glavo dal.
Njegov klobuček sem pobral
In ga na svojo glav'co dal.
Oj dobro jutro, Uršika
Al' res ne daš mi pušeljca?«
»Sem sedem let ga čakala
Bom sedem let ga žalvala.«
»Oj, hvala bodi iz srca,
Ker tako zvesta si bilá.«

Te pesmi sem zasledil več razlik, kar najbolj priča o njeni priljubljenosti in razširjenosti.

Narodna pesem opisuje nam tudi ta vojaški šopek, in sicer tako:

Minulo je že sedem let,
Kar sem nar'dila pušljc lep:
Iz nageljna ta belega,
Iz moj'ga srca poštenega;
Iz nageljna ta plavega,
Iz moj'ga srca ta pravega;
Iz nageljna rudečega,
Iz moj'ga srca ljubečega.

Zanimiva se mi zdi ta pesem, ker nam kaže pomen cvetic, in da je Slo-

vencem klinček ali nagelj cvetica spominčica, kakor je to Nemcem potočnica; zanimiva pa tudi, ker nam tako lepo opisuje stare naše narodne barve.

— Poleg druge pesni je v šopku:

Roženkravt, nagelj in rožmarin. —

Vojak pride v vojsko, hrabro se bori, a sovražna krogla mu konča življenje.

— Vojak, sluteč svojo smrt, prepeva:

Oj ta soldaški boben,
Ta bo moj ta vel'ki zvon,
Oj ta mi bo zazvonil,
Kadar jaz umiral bom.

Oj ta soldaška sablja,
Ta bo moja svitla luč,
Oj ta mi bo svetila,
Kadar jaz umiral bom.

Znano je, da se pri vojaki marsikak mladenič spridi in postane brezbožen.

— Med narodom je razširjena vera, da se svetinje raznih božjepotnih cerkvá obiskujejo. Najbrž se na to opira naslednja narodna pesem:

... Po cesti pa svetinja gre,
Svetinja svete Barbare,
V rokah pa nese kelih zlat,
V kel'hu sveto Rešnje Telo. —

Mlad fantič jo sreča, ne odkrije se, ampak prevzetno vpraša, kam gre. »Na Koroško — ljudi, na smrt bolne — izpovedovat in obhajati«, je odgovor. On se temu posmehuje ter pravi:

Te ne bom klical na pomoč,
Bom stopil v žolnirski stan,
Smrt naglo bodem storil tam.

A kot vojak je ležal sedem let bolan

Da loči se meso od kosti,
Kosti se ločijo od mesa, —
Pa le še dalje smrti ni.

Dasitudi ga je vojak tovariš, da bi ga rešil muk

... sekal prestrašné,
Drugi ga streljal presrénó,
Tretji mu vrgel glavo proč...
A glava se v krvi valjala,
Nazaj se k truplu spravljala.

Tedaj še le je poklical sv. Barbaro, ki ga je z Bogom spravila in dušo spremila v sveti raj.

Tako opeva narod slovenski vojaški stan. Pesmi te so znane in razširjene po Slovenskem, nahajajo se tudi v raznih zbirkah. — Želeti je, da bi oni, katerim so še druge znane, zbrali jih in priobčili. Tudi mnogi slovenski pesniki

so opevali vojaštvo; s pesmimi so budili in netili domoljubje, po vzoru prvaka Vodnika, ki je Slovence navduševal s svojimi »Brambovskimi pesmimi«. Mnoge od njih, kakor n. pr. Prešernova »Šest čevljev merim...« so postale že povsem narodne, vendar se nanje, ker so novejše, v tej razpravi nismo mogli ozirati.

Pogovori.

II.

Poslednji »Pogovori« so vzbudili toliko zanimanja in popraševanja, da bi nam za danes trebalo skoro samo odgovarjati. Odgovarjali bi, ako bi ne bilo važnejših rečij za razgovor, zlasti, ker se je nekaterim zdelo ono zagovarjanje uredništva nepotrebno. Opomniti vendar moramo, da tudi sedaj sodi uredništvo o oni potrebi, kakor je sodilo takrat. Oni, ki razlagajo vse v dobrem pomenu, naj pomislijo, da čitajo naš list tudi neprijatelji, ki uporabljajo radi vsako priliko nam v škodo. Ne vemo sicer, zakaj so nam »nekaterniki« neprijazni, saj jim nismo storili nič žalega, to pa vemo, da jim nismo po godu.

Opomnimo naj tudi, da nam je pisatelj onega spisa sam naznačil, kaj je mislil reči z dotičnimi stavki. »Sovražna roka«, ki je »postavila meje med sinove iste matere ter tako razkosala ude jednega velikega telesa«, ta roka je pisatelju — ozirajočemu se na Jugoslovane — verski razkol in pa turška sila. Da se ta razlaga vjema s spisom, izprevidi lahko vsak čitatelj, in zato jo

objavljamo prav tako z veseljem, kakor smo se skrbno in urno ognili dvoumju.

Toda, naj bi bila v naglici tudi ušla kaka nepremišljena beseda, zaradi katere bi nas bila prijela svetna oblast, nikakor bi nam ne bilo zaradi tega tako žal, kakor zaradi kakega izpodtikljivega, protinavnega stavka. In prav ta stvar nam je danes na srcu in o njej bi se radi pogovorili z dragimi čitatelji, ker treba jo je umeti, ako hočejo umeti težnje našega lista, pa tudi njegove težave.

Važen je za naše življenje vsakdanji kruh, važen je za vsak narod napredek, važna je za človeštvo omika: a važneje stvari ni za človeka in človeštvo, nego je npravni zakon. Išči v zgodovini, išči po širni zemlji, išči v človeškem srcu in povej mi, kaj je imenitnejšega, važnejšega, potrebnejšega, bolj vzvišeneja, nego je npravni zakon! Pa tudi nima nobena stvar za človeka večje veljave, nego npravni zakon. Zakon pravi: »To stôri, onega se ognî«, in velewa tako odločno, da ne moreš in ne smeš ugovarjati nikjer in nikoli. In kaj je